

PREDGOVOR

Ova knjiga predstavlja prvi pravi uvod u indoeuropsku lingvistiku na hrvatskom jeziku, tj. prvo djelo u kojem se indoeuropeistička tematika ne obrađuje u sklopu slavenske, hrvatske ili latinske povijesne gramatike nego zasebno. Na hrvatskom se jeziku dosada o indoeuropskom prajeziku, tj. jeziku iz kojega su se razvili svi indoeuropski jezici (a većina jezika današnje Europe pripada indoeuropskim jezicima), moglo saznati iz više priručnika, ali nijedan nije bio posvećen isključivo indoeuropeistici. Od starijih su radova tu Jurišićev *Nacrt hrvatske slounice* (1944) i Ivšićeva *Slavenska poredbena gramatika* (1970). Ti su radovi danas ipak, premda mogu biti korisni, uvelike zastarjeli, a predstavljaju nacrt hrvatske povijesne gramatike i slavensku poredbenu gramatiku u kojoj indoeuropski prajezik ne igra glavnu ulogu. Mihaljevićeva *Slavenska poredbena gramatika* (2002) pruža osnovne informacije o indoeuropskim jezicima, ali je također u načelu povijesna fonologija slavenskoga. Fonološkom se povijesti hrvatskoga jezika od praslavenskoga do danas bavi djelo *Historische Grammatik des Kroatischen. Einleitung und Lautgeschichte der Standardsprache* (2007) Georga Holzera. Najbolji je uvod u indoeuropsku lingvistiku na hrvatskom jeziku predstavljala Matasovićeva *Kratka poredbeno-povijesna gramatika latinskoga jezika* (1997). Ondje je dobro izložena indoeuropska fonologija i morfologija preko latinskoga jezika (2008. je izišla i *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika* istoga autora), ali je dotično djelo, premda pruža obilje indoeuropeističkih podataka, ipak povijesna gramatika latinskoga, dok je ova knjiga posvećena u jednakoj mjeri svim indoeuropskim jezicima (naravno, onima poznatijima). Ona se od Matasovićeve knjige razlikuje po tome što daje iscrpan povijesni pregled, kao i time što pruža podatke o povijesnoj fonologiji za veći broj indoeuropskih jezika, a s druge je strane ne zamjenjuje jer Matasovićeva knjiga ostaje osnovnim priručnikom za poredbenu latinsku gramatiku te za indoeuropsku morfologiju koje u ovoj knjizi nema. Što se tiče

drugih aspekata indoeuropeistike – indoeuropske kulture, arheologije, problema indoeuropske pradomovine itd., tu je nezaobilazno djelo *Indoeuropljani. Zagonetka njihova podrijetla – jezik, arheologija, mit* Jamesa P. Malloryja (2006), a od indoeuropeističkih knjiga na hrvatskom treba još spomenuti i *Riječi indoeuropskih institucija* Émilea Benvenistea (2005).

Knjiga obuhvaća dva osnovna dijela – pregled izvanjske povijesti indoeuropskih jezika i poredbenopovijesnu fonologiju indoeuropskih jezika. Osnovni su podatci dani o svim bolje posvjedočenim stari(ji)m indoeuropskim jezicima. Knjiga obuhvaća u načelu samo osnove poredbene fonologije – ne govori se detaljno o glasovnim zakonima u zadnjem slogu koji su, primjerice u slavenskom i germanskom, jako komplicirani te se o njima treba govoriti u sklopu morfologije. U knjizi su objašnjeni i hrvatski glasovni zakoni u okviru slavenskih jer autor smatra da nema smisla uzimati samo staroslavenski kao sliku slavenskoga, a da se ne objasne veze hrvatskoga sa staroslavenskim i ostalim indoeuropskim jezicima. Latinski i grčki primjeri (iznimno i neki drugi) u načelu uvijek imaju uza se zapisane i hrvatske internacionalizme koji od njih potječu. Tako se ti jezici približavaju i korisnicima koji ih ne znaju dobro. S obzirom na to da je cilj tih internacionalizama olakšati hrvatskomu čitatelju prepoznavanje riječi, njihovo izvođenje iz dotičnoga korijena treba shvatiti uvjetno – katkad navodi internacionalizam povezan s dotičnom riječi (a ne nužno izravno iz nje izveden), zanemaruju se jezici posrednici itd. Osim toga, iz istoga se razloga uz gotske primjere uvijek navode suvremeni engleski i njemački primjeri s obzirom na to da će mnogim čitateljima ti jezici biti bliski. Kod navođenja su primjerâ davani samo oni primjeri koji dobro oslikavaju promjenu o kojoj se govori. Tako primjerice nisu davani isti primjeri iz raznih jezika ovisno o tome služi li nam riječ *neb^hos za oslikavanje odraza glasa *n ili odraza glasa *s.

Knjiga je najvećim svojim dijelom napisana akademske godine 2004/2005 da bi se poslije polako dopunjavala i prepravljala služeći pritom kao skripta studentima lingvistike. Osim studentima lingvistike, knjiga može poslužiti kao osnovni uvod u indoeuropsku lingvistiku i kroatistima, slavistima, germanistima, klasičnim filolozima, indolozima itd. koji tako mogu staviti jezik-predmet svog izučavanja u širi kontekst, kao i laicima koji žele saznati nešto o povijesti indoeuropskih jezika. Knjiga sadrži i osnove načelâ jezične promjene pa može poslužiti i kao uvod u povijesnu lingvistiku svima zainteresiranima. Htio bih osim toga napomenuti i

da, premda je ova knjiga zamišljena i kao uvodni indoeuropeistički priručnik, ona nije samo to. Da je riječ samo o udžbeniku preko kojega studenti mogu naučiti osnove indoeuropske lingvistike, opravdan bi bio prigovor da u udžbeniku ima i mnogo toga što i nije tako »osnovno«. Međutim, knjiga je namijenjena i onima koji već nešto o indoeuropskom ili općenito povijesnom jezikoslovlju znaju, ali žele naučiti više pa su »neosnovni« dijelovi namijenjeni upravo njima. Tko želi doista samo osnovne obavijesti, onō što smatra suvišnim može lako preskočiti. Držao sam se stoga načela da od viška glava ne boli iako sama knjiga, naravno, nije pretjerano opsežna.

Zahvalan sam Orsatu Ligoriju na mnogim korisnim primjedbama i dopunama te na majstorski izrađenim kazalima, kao i Ranku Matasoviću koji je pročitao tekst još u prvoj verziji rukopisa i također dao brojne opaske. Zahvaljujem i svojim studentima na njihovim komentarima kao i članovima indoeuropeističke mejling-liste *Cybalist*. Sve su greške, dakako, samo moje.

U Zagrebu, 10. siječnja 2008.

Mate Kapović